

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU
ASISTENȚA JURIDICĂ GARANTATĂ DE STAT

CURRICULUM

DE INSTRUIRE CONTINUĂ
A AVOCAȚILOR CARE ACORDĂ ASISTENȚĂ
JURIDICĂ GARANTATĂ DE STAT
COPILOR VICTIME SAU MARTORI
AI INFRAȚIUNII

Igor CIOBANU
Vasile ROTARU

Această lucrare este publicată în cadrul proiectului „O calitate mai bună a asistenței juridice garantate de stat prestate copiilor”, implementat de către Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat în parteneriat cu Reprezentanța UNICEF în Republica Moldova. Opiniile expuse în prezenta lucrare nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor. Răspunderea pentru conținutul lucrării revine în totalitate autorilor acesteia.

Consiliul Național
pentru Asistența Juridică
Garantată de Stat

Autori:

Igor CIOBANU,

doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova.

Vasile ROTARU,

doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova.

Responsabil de ediție:

Lilian DARII,

director executiv, Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat

Descierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Toate drepturile asupra publicației sunt rezervate Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat (CNAJGS).

Atât publicația, cât și fragmente din ea nu pot fi reproduse fără indicarea sursei.

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ASISTENȚA JURIDICĂ GARANTATĂ DE STAT

MD – 2068, mun. Chișinău, str. Alecu Russo nr. 1 bl. "A1", bir. 94
Tel./ fax (022) 31-02-74, e-mail: aparat@cnaigs.md, www.cnaigs.md

HOTĂRÂRE

Nr. 4 din 24 februarie 2015

***Cu privire la aprobarea Curriculumului de instruire continuă a avocaților care
acorda asistență juridică garantată de stat copiilor victime sau martori ai
infracțiunii***

În conformitate cu prevederile art. 12 alin. (1) lit. b) și 13 alin. (5) din Legea nr. 198-XVI din 26 iulie 2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.157-160, art.614), Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat,

HOTĂRĂȘTE:

1. A aproba Curriculumul de instruire continuă a avocaților care acorda asistență juridică garantată de stat copiilor victime sau martori ai infracțiunii, conform anexei.
2. Prezenta Hotărâre se aduce la cunoștința Oficiilor Teritoriale ale Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat și se publică pe pagina web a CNAJGS.

Președintele Consiliului

Secretarul Consiliului

Victor ZAHARIA

Olga RABEI

PRELIMINARII

Convenția cu privire la drepturile copilului prevede că, în toate deciziile care îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice sau private de ocrotire socială, fie de tribunale, autorități administrative sau de organe legislative, interesul superior al copilului trebuie să fie luat în considerare cu prioritate.

Atunci când este determinat interesul superior al copilului, trebuie să se dea o pondere corespunzătoare părerii și opiniei copilului implicat sau afectat; toate drepturile copilului, precum dreptul la demnitate, libertate și tratament egal, trebuie să fie respectate întotdeauna; trebuie să fie adoptată o abordare cuprinzătoare de către toate autoritățile relevante, pentru a ține cont de toate interesele implicate, inclusiv bunăstarea fizică și psihică, interesele legale, sociale și economice ale copilului.

Indiferent de faptul dacă copilul implicat în sistemul de justiție este în conflict cu legea, martor sau victimă a infracțiunii, el trebuie tratat cu demnitate, grijă, sensibilitate, echitate și respect în cadrul oricărei proceduri sau caz, cu o atenție deosebită pentru situația lui personală, bunăstarea și necesitățile specifice, și cu un respect deplin pentru integritatea lui fizică și psihică. Acest tratament trebuie să-i fie oferit, indiferent de modul în care a intrat în contact cu procesele judiciare sau non-judiciare ori alte intervenții și indiferent de statutul său legal și capacitatea în orice procedură sau caz. Cazurile cu participarea copiilor trebuie să fie gestionate în medii non-intimidante și sensibile pentru copii.

Avocatul are un rol distinct în asigurarea respectării tuturor acestor exigențe, eforturile acestuia în cazurile cu implicarea copiilor victime sau martori ai infracțiunii urmând să fie orientate spre:

- informarea și pregătirea copilului pentru participarea în cadrul acțiunilor procesuale;
- adaptarea mediului de desfășurare a acțiunilor procesuale la particularitățile copilului, cu respectarea interesului superior al lui;
- asigurarea protecției psihice și fizice prin abordarea holistică și multidisciplinară continuă, care să răspundă ansamblului nevoilor copilului victimă sau martor al infracțiunii;
- individualizarea asistenței în funcție de specificul fiecărui caz și de nevoile persoanei asistate, evitând revictimizarea sau retraumatizarea copilului.

Exercitarea efectivă a acestui rol important al avocatului implică anumite cunoștințe, abilități și atitudini. Un asemenea set de competențe poate fi asigurat doar printr-o perfecționare profesională continuă. Pentru a asigura un proces coerent și un traseu educațional eficient al instruirii continue, a fost elaborat prezentul Curriculum de instruire a avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat în cauzele cu implicarea copiilor victime sau martori ai infracțiunii.

COMPETENȚE

- interacționarea cu copiii victimă sau martori ai infracțiunii adaptată nevoilor și particularităților beneficiarilor de asistență juridică garantată de stat;
- acordarea serviciilor juridice efective de informare și consultare a copiilor victime sau martori ai infracțiunii;
- întocmirea documentelor cu caracter juridic care ar îmbunătăți tratamentul copiilor victime sau martori ai infracțiunii;
- formularea strategiei de reprezentare în consultare cu copilul victimă sau martor al infracțiunii și reprezentanții legali ai acestora, cu respectarea interesului superior al copilului;
- respectarea standardelor de calitate în cadrul reprezentării intereselor copiilor victime sau martori ai infracțiunii la faza de urmărire penală și judecare a cauzei;
- aplicarea principiilor justiției prietenoase copiilor în activitatea cotidiană de avocat;
- ținerea evidenței documentare a prestării serviciilor de asistență juridică calificată garantată de stat copiilor victime sau martori ai infracțiunii.

PRINCIPALELE OBIECTIVE

La sfârșitul cursului de instruire, participanții vor fi capabili:

- **La nivel de cunoaștere și înțelegere:**
 - să explice tendințele internaționale și europene în domeniul justiției pentru copii;
 - să descrie noile tendințe în domeniul justiției pentru copii în Republica Moldova;

- să schițeze organizarea și managementul sistemului de acordare a asistenței juridice garantate de stat copiilor în sistemul de justiție;
- să explice prevederile legislative naționale privind urmărirea penală și judecarea cauzelor penale cu implicarea copiilor victime și martori ai infracțiunii;
- să interpreteze spectrul de drepturi și obligații pe care le are copilul victimă sau martor implicat în sistemul de justiție penală;
- să identifice dificultățile în respectarea exigențelor speciale la urmărirea penală și judecarea cauzelor penale cu implicarea copiilor victime sau martori ai infracțiunii;
- să argumenteze avantajele justiției restaurative și alternativelor la procesul penal;

● **La nivel de aplicare:**

- să deducă din actele internaționale și europene exigențele față de un sistem de justiție prietenos copilului;
- să întocmească acte ce țin de preluarea, evidența și raportarea cazului de acordare a asistenței juridice garantate de stat copiilor victime și martori ai infracțiunii;
- să determine tactica avocatului de acordare a asistenței juridice ajustate nevoilor copiilor victime și martori ai infracțiunii;
- să formuleze procedee tactice privind respectarea interesului superior al copilului la audierea copilului victimă sau martor al infracțiunii;
- să elaboreze tactica interacțiunii avocatului cu reprezentantul legal, cu serviciile de asistență socială și psihologică;
- să identifice subiectele ce urmează a fi puse în fața experților la examinarea cauzelor cu implicarea copiilor victime ale infracțiunii;
- să stabilească modalitatea de desfășurare a primului interviu cu copiii victime sau martori ai infracțiunii și reprezentanții legali ai acestora, precum și modalitatea de comunicare și interacționare ulterioară cu aceștia;
- să proiecteze acțiunile avocatului-reprezentant al copilului victimă a infracțiunii la faza pornirii urmăririi penale, în cadrul probatoriului, ședinței preliminare, cercetării judecătorești și dezbaterilor judiciare orientate la pregătirea copilului pentru participarea în cadrul acțiunilor procesuale;
- să dezvolte eventualele acțiuni ale avocatului pentru asigurarea realizării procesului de mediere luând în calcul particularitățile medierii în cauzele cu implicarea copiilor victime ale infracțiunii;

● **La nivel de integrare:**

- să demonstreze respectarea și aplicarea unor proceduri distincte în cauzele cu implicarea copiilor victime și martori ai infracțiunii integrând principiile asistenței juridice a copiilor în activitatea cotidiană;
- să soluționeze probleme dificile în activitatea de acordare a asistenței juridice garantate de stat copiilor victime și martori ai infracțiunii asigurând protecția fizică și psihică a copiilor victime sau martori ai infracțiunii;
- să recomande soluții pentru depășirea dificultăților de implementare a exigențelor speciale față de un sistem de justiție prietenos copilului în Republica Moldova;
- să propună modalități de depășire a problemelor cu care se poate întâlni copilul în cadrul urmăririi penale și judecării cauzei, găsind soluțiile utile situației copilului;
- să țină evidența corespunzătoare a acordării asistenței juridice garantate de stat copiilor victime și martori ai infracțiunii și să respecte cerințele de confidențialitate;
- să implice specialiștii pentru implementarea unor activități de suport și protecție a copiilor victime și martori ai infracțiunii.

IV

TEMATICA ȘI REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR

	Aspecte practice privind organizarea și acordarea asistenței juridice calificate garantată de stat copilului în sistemul de justiție al Republicii Moldova	1 oră
	Justiția pentru copii. Integrarea principiilor asistenței juridice a copiilor în activitatea cotidiană a avocatului	1,5 ore
	Interacțiunile avocatului pentru protecția interesului superior al copilului victimă a infracțiunii	3 ore
	Reprezentarea intereselor copilului victimă a infracțiunii la etapa urmăririi penale	3 ore
	Reprezentarea intereselor copilului victimă a infracțiunii la etapa judecării cauzei penale	3 ore
	Medierea penală	1,5 ore
	Asistența juridică acordată copilului martor al infracțiunii	3 ore
	Principii de interacționare a avocatului cu martorii copii	1,5 ore
	Evaluarea cursului	0,5 ore
Total		18 ore

Unități tematice	Strategii didactice și resurse logistice	Sugestii pentru lucrul individual
Tema 1. Aspecte practice privind organizarea și acordarea asistenței juridice calificate garantată de stat copilului în sistemul de justiție al Republicii Moldova		
<ol style="list-style-type: none"> Asistența <i>juridică</i> garantată de stat: categorii de beneficiari și spectru de servicii; Conținutul asistenței juridice calificate garantată de stat; Drepturile și obligațiile avocatului care acordă asistență juridică calificată garantată de stat; Drepturile și obligațiile beneficiarului de asistență juridică calificată garantată de stat; Aspecte de management al serviciilor de asistență juridică calificată garantată de stat. Interacțiunea cu Oficiul Teritorial al CNAJGS. 	<p>Prezentare/prelegere;</p> <p>Brainstorming;</p> <p>Studii de caz;</p> <p>Dezbateri;</p> <p>Multimedia;</p> <p>Tablă flipchart</p>	<p>Lectura surselor bibliografice;</p> <p>Soluționarea studiilor de caz;</p> <p>Activități individuale și de grup</p>
Tema 2. Justiția pentru copii. Integrarea principiilor asistenței juridice a copiilor în activitatea cotidiană a avocatului		
<ol style="list-style-type: none"> Norme și standarde internaționale în materie de justiție pentru copii; Principiile aplicabile activității de acordare a asistenței juridice copiilor victime sau martori ai infracțiunii; Asigurarea unei asistențe juridice ajustate copiilor și cu menținerea standardelor de calitate; Abordarea complexă/multidisciplinară; Confidențialitatea; Reabilitarea și reintegrarea copiilor. 	<p>Prezentare/prelegere;</p> <p>Brainstorming;</p> <p>Studii de caz;</p> <p>Joc de rol;</p> <p>Dezbateri;</p> <p>Multimedia;</p> <p>Tablă flipchart</p>	<p>Lectura surselor bibliografice;</p> <p>Soluționarea studiilor de caz;</p> <p>Activități individuale și de grup</p>
Tema 3. Interacțiunile avocatului pentru protecția interesului superior al copilului victimă a infracțiunii		
<ol style="list-style-type: none"> Portretul psihologic al victimei minore a infracțiunii. Nevoile speciale ale victimei; Interviul cu copilul victimă și reprezentantul legal al acestuia; Pregătirea copilului pentru participarea în cadrul acțiunilor procesuale Comunicarea cu copilul victimă; 	<p>Brainstorming;</p> <p>Joc de rol;</p>	<p>Lectura surselor bibliografice;</p>

<p>5. Interacțiunea avocatului cu reprezentantul legal al copilului victimă;</p> <p>6. Cooperarea avocatului cu serviciile de asistență socială și psihologică.</p>	<p>Studii de caz; Dezbateri; Tablă flipchart</p>	<p>Soluționarea studiilor de caz; Activități individuale și de grup</p>
<p>Tema 4. Reprezentarea intereselor copilului victimă a infracțiunii la etapa urmăririi penale</p>		
<p>1. Participarea avocatului victimei minore la faza pornirii urmăririi penale;</p> <p>2. Implicarea avocatului părții vătămate în cadrul probatoriului;</p> <p>3. Tactica avocatului la audierea copilului victimă a infracțiunii. Procedura audierii;</p> <p>4. Contestarea acțiunilor procurorului în urma audierii copilului victimă;</p> <p>5. Expertiza psihologică în cauzele cu participarea copiilor.</p>	<p>Studii de caz; Dezbateri; Tablă flipchart</p>	<p>Lectura surselor bibliografice; Soluționarea studiilor de caz; Examinarea materialelor unei cauze penale; Activități individuale și de grup</p>
<p>Tema 5. Reprezentarea intereselor copilului victimă a infracțiunii la etapa judecării cauzei penale</p>		
<p>1. Participarea avocatului în cadrul ședinței preliminare și părții pregătitoare a ședinței de judecată;</p> <p>2. Participarea avocatului copilului victimă a infracțiunii la cercetarea judecătorească;</p> <p>3. Participarea avocatului părții vătămate minore la dezbaterile judiciare;</p> <p>4. Pledoaria avocatului părții vătămate minore;</p> <p>5. Participarea avocatului părții vătămate minore la examinarea cauzelor penale în procedurile speciale;</p> <p>6. Reprezentarea intereselor copiilor victime ale infracțiunilor în cadrul căilor ordinare de atac;</p> <p>7. Reprezentarea intereselor copiilor victime ale infracțiunilor la examinarea acțiunii civile în cadrul procesului penal.</p>	<p>Brainstorming; Joc de rol; Studii de caz; Dezbateri; Tablă flipchart</p>	<p>Soluționarea studiilor de caz; Examinarea materialelor unei cauze penale; Analiza practicii judecătorești; Activități individuale și de grup</p>
<p>Tema 6. Medierea penală</p>		
<p>1. Justiția restaurativă și justiția retributivă;</p> <p>2. Alternativele la procesul penal</p>	<p>Prezentare/prelegere; Brainstorming; Studii de caz; Joc de rol;</p>	<p>Lectura surselor bibliografice; Soluționarea studiilor de caz;</p>

3. Instituții procesuale conexe medierii; 4. Statutul mediatorului; 5. Procesul de mediere.	Dezbateri; Multimedia; Tablă flipchart	Activități individuale și de grup
Tema 7. Asistența juridică acordată copilului martor al infracțiunii		
1. Portretul psihologic al copilului martor al infracțiunii. Nevoile speciale ale martorului minor; 2. Informarea copilului; 3. Pregătirea copilului pentru participarea în cadrul acțiunilor procesuale; 4. Asistența acordată de avocat martorului minor în cadrul acțiunilor procesuale la urmărirea penală; 5. Participarea avocatului în cadrul audierii copilului martor în condiții speciale; 6. Asigurarea drepturilor privind confidențialitatea și securitatea copilului martor.	Brainstorming; Joc de rol; Studii de caz; Dezbateri; Tablă flipchart	Lectura surselor bibliografice; Soluționarea studiilor de caz; Analiza practicii judecătorești; Activități individuale și de grup
Tema 8. Principii de interacționare a avocatului cu martorii copii		
7. Recomandări generale privind atragerea copilului în calitate de martor; 8. Pregătirea de către avocat a copilului martor pentru a face declarații; 9. Asigurarea protecției psihice și fizice a copilului martor în cadrul instanței de judecată; 10. Participarea copiilor în calitate de martori în cauzele cu impact psihologic deosebit; 11. Examinarea declarațiilor copiilor martori în cadrul instanței de judecată.	Dezbateri; Joc de rol; Studii de caz; Tablă flipchart	Lectura surselor bibliografice și a suportului de curs; Soluționarea studiilor de caz; Activități individuale și de grup; Analiza practicii judecătorești

VI

EVALUAREA

Evaluarea audienților se va efectua prin analiza nivelului de implicare:

- în cadrul activităților de instruire;
- la dezbateri;
- la realizarea activităților individuale;
- la realizarea activităților de grup;
- la soluționarea spețelor.

Evaluarea cursului se va efectua prin chestionare de evaluare, completate de către audienți la finalul cursului.

1. **Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing)**, recomandat în vederea adoptării de către cel de-al VII-lea Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei și tratamentul delincvenților, care a avut loc la Milano în perioada 26 august – 06 septembrie 1985 și adoptată de Adunarea generală în Rezoluția sa 40/33 din 29 noiembrie 1985;
2. Recomandarea Nr. R (87) 18 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre cu privire la **simplificarea justiției penale**, adoptată de către Comitetul de Miniștri la 17 septembrie 1987 la cea de-a 410 întrunire a prim-miniștrilor;
3. **Convenția cu privire la drepturile copilului**, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989 la New York. A intrat în vigoare la 20 septembrie 1990. Republica Moldova a aderat la Convenție prin Hotărârea Parlamentului nr.408-XII din 12.12.1990. În vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993. Publicată în Ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, volumul I, pag.51;
4. Recomandarea Nr. R 19 (99) a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la **medierea în cazurile penale**, adoptată de Comitetul de Miniștri în 15 septembrie 1999;
5. Rezoluția Consiliului Economic și Social al ONU privind **Justiția în problemele care implică copii victime și martori ai crimelor**, adoptată la 22 iulie 2005 la a 36-a ședință plenară;
6. Recomandarea Rec (2006) 8 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre privind **asistența acordată victimelor infracțiunilor**, adoptată la 14 iunie 2006 la cea de-a 967-a întrunire a viceministrilor;
7. **Instrumente de evaluare a justiției penale. Oficiul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate**, Viena. New York, 2006, OSCE Belgia, 2006;
8. **Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor**, adoptat de Comitetul de Miniștri la 17 noiembrie 2010 la Reuniunea a 1098-a a delegațiilor miniștrilor;
9. **Ghid pentru specialiștii din domeniul justiției juvenile. Asistența minorilor în conflict cu legea.**/ Vol.II. Elaborat de Institutul de Reforme Penale cu suportul UNICEF, Chișinău, 2004;
10. **Martorul pe terenul Justiției – perspectiva procesual penală și psihologică**/ Buneci P., Butoi I.T., Ed. Pinguin Book; București, 2004;
11. **Victimologie, Curs Universitar – perspectiva psihologiei victimale asupra cuplului penal victimă - agresor**/ Butoi T., Voinea D., Butoi A., Prodan M.C., Iftean V., Zărnescu C., Butoi Nicolae L.G.; Ed. Pinguin Book, București, 2004;
12. **Psihologie judiciară. Curs postuniversitar**/Buș I., Miclea M., David D., Opre A., Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, 2004-2005;
13. **Practici instituționale în instrumentarea cauzelor cu minori**/ Dublea A., Ștefăroi N., Luca S., Moiescu R., Luca C., Mursa L., Vlad M., Pușcașu D., Asociația Alternative Sociale, Iași, 2005;
14. **Expertiza judiciară în cauzele privind minorii**/ Dolea I., Doraș S., Baci G., Institutul de Reforme Penale, Chișinău, 2005;
15. **Culegere de acte naționale și internaționale în domeniul penal**/ vol. I; Dolea I., Zaharia V., Revista de științe penale, supliment 2007, Institutul de Reforme Penale, Chișinău, 2007;
16. **Culegere de acte naționale și internaționale în domeniul protecției copilului și familiei**, UNICEF, Chișinău 2007;

17. **Justiția pentru minori în interesul superior al copilului. Practici de lucru cu copilul victimă/** Atasei I., Ivănușcă N., Luca S., Luca C., Măgurianu L., Mighiu C., Muntean D., Stoienel A.; Asociația Magistraților Iași, Organizația Salvați Copiii - Filiala Iași, Iași, 2008;
18. **Justiția Juvenilă;** Instituția probațiunii în sistemul de drept al Republicii Moldova; **Medierea penală/** Ciobanu V., Rotaru V., Zaharia V., Dolea I., PNUD Moldova, Institutul Național al Justiției, Chișinău: „Elan Poligraf” SRL, 2009 – (Seria: Suporturi de curs) – Cartea a 11-a;
19. **Ghid de audiere a copilului în proceduri judiciare/** Pivniceru M. M., Luca C.; București Ed. „Hamangiu” SRL, 2009;
20. **Medierea în cauze penale.** Raport/ Dolea I., Zaharia V., Rotaru V., Gribincea L.; Chișinău, Institutul de Reforme Penale, 2010;
21. **Ghidul avocatului care acordă asistență juridică garantată de stat copiilor în conflict cu legea/** Zaharia V., Darii L., Rotaru V., Lupu M., Chișinău, Ed. „Cu Drag” SRL, 2010;
22. **Ce faci când copilul tău este în conflict cu legea? Îndrumar pentru părinți și copiii lor/** Zaharia V., Darii L., Rotaru V., Chișinău, Ed. „Cu Drag” SRL, 2010;
23. **Ghid juridic și de bune practici pentru personalul care lucrează cu copiii aflați în detenție/** Zaharia V., Pistriciuc V., Tarasov A., Chișinău, Ed. „Bons Offices” SRL, 2010;
24. **Ghid privind sistemul de asistență juridică garantată de stat/** Zaharia V., Darii L., Ciobanu I., Chișinău, Ed. „Bons Offices” SRL, 2010;
25. **Studiu de fezabilitate privind instanțele specializate în cauzele cu implicarea copiilor în Republica Moldova /** Dolea I., Zaharia V., Institutul de Reforme Penale, Chișinău, Ed. „Bons Offices” SRL, 2011;
26. **Proceduri prietenoase aplicate copiilor aflați în contact cu poliția: Ghid pentru polițiști/** Igor Dolea, Victor Zaharia; Institutul de Reforme Penale. Tipogr. „Bons Offices” SRL, 2011;
27. **Ghid privind procedurile prietenoase copiilor la faza de urmărire penală: Ghid pentru procurori/** Dolea I., Roman D.; Institutul de Reforme Penale. Tipogr. „Bons Offices” SRL, 2011;
28. **Dejudiciarizarea cauzelor penale cu implicarea copiilor în conflict cu legea/** Dolea I., Zaharia V.; Ed. „Cartea Juridică”, Chișinău, 2012;
29. **Fenomenul delincvenței juvenile în Republica Moldova/** Dolea I., Zaharia V., Pritcan V., Buciuceanu-Vrabie M.; Ed. „Cartea Juridică”, Chișinău, 2012;
30. **Identificarea și protecția copiilor vulnerabili sub vârsta răspunderii penale sau a celor în conflict cu legea penală/** Dolea I., Zaharia V., Turcan A.; Ed. „Cartea Juridică”, 2013;
31. **Raport de monitorizare: Respectarea drepturilor copiilor implicați în procesul de judecare a cauzelor penale (Bălți, Ungheni, Orhei, Căușeni, Leova)/** Dolea I., Zaharia V., Rotaru V.; Ed. „Cartea Juridică”, Chișinău 2014;
32. **Audierea copiilor victime – martori ai exploatării sexuale comerciale. Îndrumar practic pentru specialiștii implicați în audierea copiilor victime - martori ai exploatării sexuale comerciale/** Budeci A., Chintea Sv., Misail-Nichitin D., Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”, Chișinău, 2011;
33. **Audierea copilului – victimă a abuzului în procesul penal/** Catana T., Filat C., Studiu apărut în cadrul proiectului „Copilărie fără violență – spre un sistem mai bun de protecție a copilului în Europa de Est” cu suportul Nodoby Children Foundation (Polonia) și OAK Foundation. Chișinău: Centrul Național de prevenire a abuzului față de copii, 2007;
34. **Justiția pentru minori în interesul superior al copilului. Practici de lucru cu copilul victimă/** Mighiu C. ș.a.; Asociația Salvați Copii Iași, 2008;
35. <http://www.cnajgs.md>;
36. <http://www.irp.md>